

En skola för alla

- Jag tycker att vi ska sträva efter en skola för alla, men ... Vi måste inse att vi ännu inte skaffat oss strategier för hur vi ska ta oss dit. Eftersom vi aldrig definierat vad en inkluderande skola är blir det lätt så att alla ska göra samma sak fast alla inte kan det, säger Marita Falkmer, som efter många år som specialpedagog nu visar med sin avhandling vilken brist på delaktighet som råder för barn med autism i svensk skola. Detsamma uppmärksammar också Autism- och Aspergerförbundet i sin nya skolenkät.

Bara hälften av eleverna fick godkänt i kärnämnen i sitt senaste betyg visar Autism- och Aspergerförbundets skolenkät som 532 föräldrar över hela landet besvarade i våras. Särskilt svårt tycks flickorna ha det, vilka stannar hemma från skolan i än högre grad (52%) än pojkarna (36%)

”Det är alarmerande siffror, som tyvärr bekräftar den bild vi har utifrån våra medlemskontakter”, skriver ordföranden Eva Nordin-Olson i Autism- och Aspergerförbundets tidning Ögonblick.

När jag tar del av deras enkät och Falkmers avhandling om denna grupp ”barn med särskilda behov” (vilka vi kommer återkomma till med fler artiklar i Modern Barndom) – och som man i Reggio Emilia ser på som ”barn med särskilda rättigheter” – minns jag alla oroliga, förtvylade och uppgivna föräldrar jag mött genom åren, vilkas berättelser fått mig att undra om vi inte snarare borde säga ”barn med svaga rättigheter” om dessa, för att visa hur det verkligen är (se citaten här intill).

Jag minns också S, A och M i min barndom, som hånades av såväl elever som lärare. Då fanns visserligen inte diagnosen

”*Min son är alltid ensam i skolan! När jag ber personalen göra något säger de bara att vissa barn vill vara det.*”

”*Min dotter vägrar gå till skolan, och jag förstår henne. En tjej i tonåren som har så svårt för att duscha, tvätta håret, klä sig ...*”

”*Åh, varför alla dessa möten och åtgärdsplaner, när lärarna ändå kräver samma slags redovisningar av honom som av alla andra. Fast de vet att han inte kan det! Tänk att aldrig få chans att lyckas, inte ens i de ämnen man är duktig på, utan ständigt bara misslyckas.*”

autismspektrumtillstånd (AST). Men idag när vi vet mer och det finns kunskap?

- Vi ser, precis som Skolinspektionen i höstas, att kunskapen kring autismspektrumtillstånd ofta saknas i skolan. Har man inte den kunskapen kan man inte heller utforma ett stöd som fungerar, kommenterar Eva Nordin-Olson om de allvarliga brister som deras skolenkät visat på.

Detsamma gör även Marita Falkmer via telefon från andra sidan jordklotet, där hon lyfter fram sin gamla kommun Norrköping som ett bra exempel på hur man kan jobba för att ge alla i skolan grundkunskap och samtidigt utbilda några lite mer, vilket de började med när hon påpekade detta redan

Marita Falkmer, som skrivit en avhandling om bristen på delaktighet i svensk skola för barn med autism.

i sin D-uppsats för många år sedan.

I sin avhandling "From Eye to Us" visar hon hur svårt det är för elever med AST – bland annat på grund av deras svårigheter med socialt samspel och kommunikation – att känna sig och vara delaktiga i skolan.

– I både förskola och skola finns en övertro på att det här med socialt samspel ger sig självt, att alla barn lär sig det med tiden, på egen hand. Alla barn gör inte det, påpekar Marita och fortsätter.

– För de barn som har svårt för det måste vi skapa scenerier, "duka bordet", för att ett socialt samspel ska kunna hända. Men först måste vi ta reda på vad som är svårt för just det här barnet, göra en bedömning vad det kan och inte kan, eftersom det är så olika, så att vi lägger oss på rätt nivå. Samtidigt måste vi också göra "bordet" attraktivt för de andra barnen.

Marita Falkmer bor sedan tre år i Australien, där hon sammanställt den forskning hon gjort på 21 grundskolor runt om i Sverige, genom observationer och frågor till 22 elever med AST, deras 382 klasskamrater samt lärare. Hon har också undersökt 24 unga vuxnas, med AST, förmåga (gentemot en kontrollgrupp) att känna igen ansikten och avläsa känslouttryck, eftersom sådana svårigheter ses som en orsak till svårigheter-na i socialt samspel.

– Jag visste att det skulle vara skillnader här, men att de var så stora hade jag inte väntat mig, vilket vi borde se som en alarmklocka, säger Marita, som i sin avhandling även sammanställt 1365 föräldrars syn på skolan från internationella artiklar.

Hennes forskning visar att dessa barn inte bara upplever sig som mindre delaktiga i skolan än andra utan också är det. Men också att de deltar med lika stort engagemang som sina klasskamrater när de får chansen. Hon visar också att de känner sig mer mobbade och mindre omtäckta och har svårare för att förstå sina lärare och bli förstådda av dem.

– De flesta lärare jag mött försöker verk-

ligen, och sliter med detta, men de får sällan rätt förutsättningar för det, säger Marita, som handlett många lärare.

– Samtidigt har de flesta ingen aning om vilken enorm ansträngning det är för de här barnen att bara vara i skolan, att många av dem faktiskt riskerar att bli utbrända. De inser inte heller hur lätt det är att göra saker över huvudet på dem. Som att ett barn som är så briljant i till exempel fysik inte kan förstå det mest grundläggande i socialt samspel. Lärarna förstår inte hur metodiskt de måste arbeta med dem för att de ska lära sig det och få en chans att uppleva "wow, det är kul att vara med andra!" och att de andra barnen får en chans att inse "wow, det är faktiskt kul att vara ihop med det här barnet".

Hur gör man då?

– Parallellaktiviteter fungerar ofta otroligt bra. Det kan nästan vara vad som helst bara de bygger på barnens intresse, att de får chans att dela en upplevelse, känna att de haft kul ihop, även om de inte gjort det tillsammans eller pratat med varandra. Kanske tittar de till på varandra så småningom, kommenterar och börjar till slut prata. Parallellaktiviteter är kravlösa, de kräver inte

samspel men bjuder in till det.

– I skolan undervisar vi så mycket i verbala språk men inte i kroppsspråk som är så viktigt för att vi ska förstå varandra, vilket de här barnen behöver hjälp för att lära sig, fortsätter Marita.

Nästan lite som dyslexi?

– Ja ... det skulle man kunna säga, att de här barnen är ett slags dyslektiker när det gäller ickeverbal kommunikation, håller Marita Falkmer med och tillägger.

– Jag tror jättemycket på kunskap – och ju bredare verktygslåda en lärare har desto bättre. Men inte bara det. Det behövs förståelse också.

Och att vi gör upp med de två motstridiga mål som råder just nu.

– Som att skolan ska vara inkluderande för alla samtidigt som vi håller på att centralisera den allt mer, med fler krav om att alla elever ska kunna prestera samma saker samtidigt. Det går inte, och det är kontraproduktivt menar jag, säger Marita Falkmer så det nästan hörs hur hon skakar på huvudet långt där borta i Perth.

TEXT: MARIA HERINGREN

FOTO: MARIA JACOBSSON

Autismspektrumtillstånd (AST)

Autismspektrumtillstånd är ett övergripande begrepp för det som tidigare kallades autism, Aspergers syndrom och andra autismliknande tillstånd. De individuella skillnaderna är stora, där av ordet "spektrum", men alla har svårigheter med det som kallas "symptomtriaden", vilket innebär begränsningar i socialt samspel, kommunikation och intresse. Begränsningarna finns i:

- **Theory of Mind**, som gör att andras beteenden kan verka obegripliga och oförutsägbara, som varför lärare och klasskamrater gör på olika sätt i olika situationer, samt svårt att tolka och följa sociala regler.

- **Svag central coherens** kan innebära att vardagen består av många detaljerade händelser utan tydliga sammanhang.
- **Bristande exekutiva funktioner** (de funktioner som samordnar den information som ligger bakom allt målinriktat beteende) kan göra det svårt att generalisera kunskap och använda den i nya situationer, utvärdera händelser, dra slutsatser, anpassa sig ...

Annorlunda reaktion på sinnesintryck, som över- eller underkänslighet, är mycket vanliga hos personer med AST. Många elever med AST har också nedsatt motorisk förmåga och ojämn utvecklingsprofil, något som omgivningen ofta har svårt att förstå.